

مهاجرت نخبگان

اقتباس از نتایج مطالعه سفارش داده شده توسط فرهنگستان علوم پزشکی به پژوهشکده آینده پژوهی در سلامت و با همکاری مرکز مطالعات و توسعه آموزش دانشگاه علوم پزشکی کرمان

سهیم نخبگان ایرانی از نیروی کار متخصص کشورهای توسعه یافته چقدر است؟

بر اساس نسخه ۲۰۲۰ گزارش «مهاجرت و توسعه» بانک جهانی، ایران از نظر سهیم نیروی کار بسیار ماهر (افراد دارای تحصیلات عالی) ساکن در کشورهای OECD در رتبه نهم جهان قرار دارد که این رتبه با در نظر گرفتن جمعیت ایران، قابل توجه است؛ بنحوی که این گزارش تخمین می زند که حدود ۱۹۰۰۰۰ نفر ایرانی با تحصیلات عالی در سال ۲۰۱۹ در کشورهای OECD زندگی می کردند که این مقدار، حدود ۱۰.۳ درصد از نیروی کار ماهر ایران را تشکیل می دهد.

دلایل مهاجرت نخبگان کدامند؟

مهاجرت نخبگان یا فرار مغزها یک چالش پیچیده و چند وجهی است. بر اساس نظر جمع و کسب دیدگاه های خبرگان کشوری، مهمترین دلایل مهاجرت نخبگان را می توان در زیرحوزه های اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و اداری سازمانی و بصورت زیر دسته بندی کرد.

شماره ۱) تحلیل علل مهاجرت نخبگان

شماره ۲) راه های کنترل مهاجرت نخبگان

امروزه مهاجرت به ویژه مهاجرت های بین المللی به امری بسیار رایج در جهان تبدیل شده است و همه کشورها با درجات مختلفی از پدیده مهاجرت نیروی انسانی به داخل یا خارج از کشور خود مواجه هستند. ایران یکی از کشورهایی است که دارای پدیده مهم خروج مغزها است که باعث می شود بخشی از افراد دارای تحصیلات عالی و ماهر به دنبال فرصت های شغلی بهتر، حقوق بالاتر یا استانداردهای زندگی بهتر به کشورهای دیگر مهاجرت کنند. بر اساس گزارش بانک جهانی، ایران در چند دهه گذشته خروج مغزها را به شکل قابل توجهی تجربه کرده است.

عوامل اجتماعی

- افت حس تعلق به سرزمین در گروهی از تحصیلکردگان
- اشکال در رعایت اصول شایسته سالاری
- سبک زندگی حاکم بر جامعه
- رفتارهای غیرعلمی در اداره سازمانها

عوامل سیاسی

- تبعیض و فرصت های نابرابر
- برداشت های متفاوت از حقوق شهروندی و آزادی های سیاسی
- محدودیت در تعاملات بین المللی

عوامل سازمانی و اداری

- اشکال در ساختار و رویه اداری مراکز علمی و اجرایی
- توزیع نامناسب امکانات
- عدم تعادل بین عرضه و تقاضای نیروی انسانی و آینده شغلی مبهم
- افت کیفیت آموزش و پژوهش دانشگاه ها
- احساس تبعیض در روند استخدام

عوامل اقتصادی

- کاهش مستمر ارزش پول به دلیل تحریم های ناعادلانه
- چالش امنیت شغلی
- احساس عدم تناسب بین درآمد و تلاش

آنان که مهاجرت کرده اند، اجرا کرده اند. عمده این سیاستها بر شبکه سازی نخبگان، سرمایه گذاری در آموزش و پژوهش، تحقیق و توسعه و ارتباط با صنعت و نیز توسعه محیط های کسب و کار، متمرکز هستند.

کشورهای مختلف چه تجارب موفقی در کنترل مهاجرت نخبگان داشته اند؟

با توجه به روند جهانی مهاجرت از کشورهای به اصطلاح شرق به غرب، کشورهای زیادی سیاست های گسترده ای را برای حفظ نخبگان و نیز بازگشت

دولت **چین** سیاست‌هایی مانند طرح هزار استعداد را برای بازگشت محققان چینی خارج از کشور فراهم می‌کند.

- دولت همچنین سرمایه‌گذاری هنگفتی در طرح‌های تحقیق و توسعه انجام داده و مراکز نوآوری را در شهرهای بزرگ ایجاد کرده است و فرصت‌های شغلی بیشتری را برای متخصصان و نخبگان ایجاد کرده است.

دولت **هند** شبکه ملی دانش و شبکه اینترنتی پرسرعت برای تعامل مؤسسات آموزشی و تحقیقاتی، ایجاد کرده است.

- دولت هند همچنین مراکز تحقیقاتی و مراکز نوآوری ایجاد و مشوق‌های مالیاتی را برای تحقیق و توسعه ارائه کرده است.
- هند در آموزش عالی سرمایه‌گذاری کرده است تا فارغ‌التحصیلان با مهارت بیشتری را متناسب با نیاز جامعه تربیت کند.

این کشور شبکه استعدادهای **سنگاپور** را ایجاد کرده است که فرصت‌های شبکه‌سازی را برای افراد بسیار ماهر فراهم می‌کند و بنیاد ملی تحقیقات که بودجه قابل ملاحظه‌ای را برای طرح‌های تحقیق و توسعه فراهم می‌کند.

کره جنوبی طی برنامه Brain Korea 21، بودجه قابل توجهی را برای آموزش مداوم و پژوهش نخبگان فراهم کرده است.

- دولت همچنین طرح‌های تحقیق و توسعه و صندوق‌های سرمایه‌گذاری را برای حمایت از کسب‌وکارهای مبتنی بر نوآوری و ایجاد فرصت‌های شغلی برای تشویق نخبگان به بازگشت به کشور ایجاد کرده است.

مکزیک با توسعه شبکه استعدادهای درخشان مکزیکی، فرصت شبکه‌سازی را برای نخبگان فراهم کرده است.

- دولت همچنین طرح‌های تحقیق و توسعه و صندوق‌های سرمایه‌گذاری را برای حمایت از کسب‌وکارهای مبتنی بر نوآوری و ایجاد فرصت‌های شغلی برای نخبگان ایجاد کرده است.

برزیل برنامه علم بدون مرز، که بورسیه تحصیلی برای دانشجویان برزیلی برای تحصیل در خارج از کشور و بازگشت را اجرا کرده است؛

- برنامه دیگر، برنامه پزشکان بیشتر است که دانشجویان پزشکی برزیل را تشویق می‌کند تا در این کشور بمانند.

ترکیه اقداماتی مانند برنامه کمک هزینه تحصیلی ۱۰۰/۲۰۰۰ را اجرا کرده است که از محققان ترکیه برای انجام تحقیقات در خارج از کشور و سپس بازگشت به ترکیه برای کار، حمایت مالی می‌کند.

- اجرای طرح‌های تحقیق و توسعه و صندوق‌های سرمایه‌گذاری برای حمایت از کسب و کارهای نوآوری محور

تونس قانون استارت‌آپ، که مشوق‌هایی را برای کارآفرینان و استارت‌آپ‌ها فراهم می‌کند را اجرا کرده است.

- اجرای برنامه دانشکده‌های مهندسی ملی، که بودجه‌ای را برای دانشجویان مهندسی فراهم می‌کند تا در خارج از کشور تحصیل کنند با این انتظار که برای کار به تونس باز خواهد گشت.